

PETRUȚA MĂNIUȚ - COROIU

TRATAT DE FORME ȘI GENURI MUZICALE
VOL. I

PETRUȚA MĂNIUȚ - COROIU

*TRATAT DE FORME ȘI GENURI
MUZICALE*

VOL. I

**Editura UNIVERSITARIA
Craiova, 2014**

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. RUCSANDA Mădălina

Universitatea Transilvania, Brașov

Conf. univ. dr. PEPELEA Roxana

Universitatea Transilvania, Brașov

Copyright © 2014 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al editorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**MĂNIUȚ, PETRUȚA**

Tratat de forme și genuri muzicale / Petruța Măniuț-Coroiu. - Craiova : Universitaria, 2014-
vol.

ISBN 978-606-14-0893-1

Vol. 1. - 2014. - ISBN 978-606-14-0894-8

*„Trec zilele, anii... și tot caut încă forma de negăsit,
care-mi fuge mereu printre degete...”¹*

*„Structura este controlată mental,
dar forma aparține inimii”².*

„Ce se înțelege prin a înțelege muzica?”³

*„Fiecare operă trebuie să-și aibă
originea ei interioară”⁴.*

*„Contează doar dacă un fapt de artă sau de viață
e autentic”⁵.*

¹ **Brâncuși, Constantin**, *206 dodii*, Ed. Aletheia, Bistrița, 2002, p. 63.

² **Cage, John**, *Silence* (lectures and writings), Wesleyan University Press, Middletown, Connecticut, 1961, p. 62.

³ **Niculescu, Ștefan**, *Reflecții despre muzică*, Ed. Muzicală, București, 1980, p. 295.

⁴ **Idem**, p. 153.

⁵ **Idem**, p. 336.

INTRODUCERE

Volumul TRATAT DE FORME ȘI GENURI MUZICALE reprezintă finalizarea unui efort de cercetare, sinteză și analiză de aproape două decenii de activitate pedagogică preuniversitară și universitară. Marile capitole ale primului volum al lucrării se referă la analiza formelor muzicale mai frecvente și mai puțin frecvente ale istoriei muzicii. Cel de-al doilea volum va urmări realizarea unei perspective asupra genurilor muzicale ale muzicii clasico-romantice, dar și a unor considerații asupra aspectelor arhitectonice din alte domenii ale artei sonore (muzică bizantină, muzică de jazz).

În actul componistic și analitic, forma muzicală nu este doar o înlănțuire de structuri prestabilite, ci se con-formează chiar în autenticitatea și spontaneitatea actului creativ. Intercondiționarea structurilor care interacționează în cadrul suflului operei muzicale este de natură arhitectonică în sensul că opera, de la un moment dat încolo, se determină pe sine însăși cu forța unui organism viu și autonom.

Fiecare capitol conține mai multe secțiuni:

- 1. accețiuni ale termenului**
- 2. istoricul formei**
- 3. caracteristici arhitectonice**
- 4. exemplificare**
- 5. propuneri de audiție⁶**
- 6. caracteristici expresive**

⁶ Audiție fără de care – indiferent de motivație! - orice act muzical-pedagogic își pierde orice consistență și orice credibilitate.

Am adăugat fiecărui capitol importante momente intitulate „*sugestii de analiză și audiție*”, dar și „*capacități expresive*”, dedicate fiecărui segment analizat din necesitatea de a acorda un spațiu semnificativ celei mai importante funcții a actului sonor artistic: cea expresivă, semnificantă, copleșită de ardența unui mesaj direct și iminent.

Desigur, parcurgând bibliografia autohtonă și, neapărat, pe cea internațională, vom putea dobândi o imagine relativ completă a structurilor interioare fiecărei arhitecturi în parte, dar ceea ce rămâne încă la adăpostul unei intenții poetice – adeseori ignorate sau chiar ironizate – este *aspectul expresiv al structurilor obiective*, părăsit adeseori în teritoriul „personalului, subiectivului, intuitivului” (ceea ce este adevărat într-o anumită măsură, dar – oricum! – incomplet).

Am inclus întotdeauna dimensiunea analitică formală în *contextul mai larg și inevitabil al unei analize muzicologice cât mai complete* (care cuprinde o perspectivare a tuturor parametrilor operei de artă), în care aspectul arhitectonic să funcționeze ca un element de vehiculare și înțelegere a *expresivității* operei de artă; emoția estetică se manifestă la nivelul stărilor sufletești, fiind o reacție afectivă intensă⁷, manifestată puternic și în cadrul structurii arhitectonice.

Cred că pentru analiză în general este esențială aprofundarea particularităților stilistice ale operelor muzicale (elementele de bază ale limbajului muzical: melodie⁸, armonie⁹, ritm¹⁰, polifonie¹¹, formă¹², orchestrație¹³, agogică).

⁷ **Renoue, Marie**, *Semantique et perception esthetique*, Pulin, s.a., p. 42.

⁸ „Oricât de scurtă ar fi, o operă nu merită numele de compoziție dacă nu i se poate discerne o linie, o melodie sau o suprapunere de melodii”: Enescu,

Opera muzicală trebuie abordată în primul rând în perspectiva cea mai caracteristică ei – chiar dacă ne aflăm în spațiul unei dimensiuni analitice a actului muzical, căci timpul muzical (în interiorul căruia se organizează opera) are o „psihoeuristică”¹⁴ a sa – de care muzica nu poate și nu trebuie să încerce să facă abstracție, fiindu-i integrată. Tocmai de aceea am inclus în volum și anexe legate de aprofundarea noțiunilor de TIMP și RETORICĂ, pe care el consider referențiale în privința înțelegerii articulării timpului muzical.

Mulțumesc cu adânc respect dascălilor mei, mai cu seamă celor cu care am avut onoarea de a parcurge această disciplină în timpul studiilor universitare și tuturor cadrelor didactice care au contribuit, prin competență și implicare, la conturarea unui aspect analitic complex în ceea ce gândesc și simt despre arta muzicală.

Petruța Măniuț-Coroiu

cit. în **Niculescu, Ștefan**, *Reflecții despre muzică*, Ed. Muzicală, Buc., 1980, p. 36.

⁹ „Sprijinitoria, suportul melodiei, preexistentă în melodie, cerând doar să fie exteriorizată”, idem, p. 35.

¹⁰ „Invenția ritmică sprijină arhitectura ansamblului și libera manifestare a melodiei”, ibidem.

¹¹ „Polifonia, de la cele mai simple la cele mai savante forme: libera împletire a două voci pedale, imitații libere ale aceluiași motiv, canoane, expoziție de fugă, suprapuneri de melodii distincte; polifonia nu exclude armonia”, idem, p. 35-36.

¹² **Idem**, p. 34.

¹³ Timbre individuale sau suprapuneri de timbre.

¹⁴ **Iorgulescu, A.**, *Timpul și comunicarea Muzicală*, Ed. Muzicală, București, 1991, p. 19.

ABORDARE PRELIMINARĂ: FORMA MUZICALĂ

„O anumită rezonanță etică rezultă din estetica muzicală și implică investirea operei de artă cu un anumit sens”¹⁵.

„O compoziție semnificativă introduce o realitate nouă în real: propria sa realitate, indispensabilă realului. Ea sporește, transformă și determină realul”¹⁶.

Definirea noțiunii de formă muzicală:

FORMA MUZICALĂ este „modul de organizare a evenimentelor sonore care, prin derularea și organizarea lor în timp, se pliază pe anumite tipare arhitectonice. La nivelul formei muzicale se urmărește *organizarea timpului muzical* în linearitatea sa discursivă, analiza structurală a compoziției fiind jalonată de legile morfologiei și ale sintaxei muzicale”¹⁷.

Forma muzicală este criteriul fix de organizare a timpului muzical¹⁸, structura (designul) compoziției¹⁹ după

¹⁵ Niculescu, Ștefan, *Reflecții despre muzică*, Ed. Muzicală, Buc., 1980, p. 117.

¹⁶ Idem, p. 296.

¹⁷ Timaru, Valentin, *Analiza muzicală între conștiința de gen și conștiința de formă*, Ed. Universității din Oradea, Oradea, 2003, p. 11.

¹⁸ Idem, p. 88, 197.

principii formale ce solicită o înțelegere din ce în ce mai aprofundată, criteriul cel mai important fiind cel al **contrastului**/varietății.

FORMA muzicală reprezintă structura *formală* a lucrării muzicale, structură ce depinde de *conținut*, în egală măsură este și un *mijloc de expresie*, o anumită *tehnică de construcție* a enunțului muzical, o *schemă arhitectonică*. Forma este rezultatul procesului de *generare și coordonare a elementelor* operei de artă²⁰.

„**Forma** este concepția asupra unității lucrării”²¹, „relația dintre structuri, relație care unifică organic diversitatea lor posibilă”²². „**Structura muzicală** este un ansamblu de relații (relație de relații) între parametrii muzicii: înălțime, durată, timbru, densitate, ansamblu constant sau relativ constant pe toată durata lui”²³. „În muzică există întotdeauna o corespondență între formă (macrostructură) și microstructură (cele mai mici unități)”²⁴. “Forma este rezultatul evoluției temelor principale, a contextului în care sunt plasate și pe care îl determină, precum și a raporturilor dintre ele”²⁵.

¹⁹ *Oxford Concise Dictionary of Music*, Oxford University Press, 2007, p. 268.

²⁰ *Dicționar de termeni muzicali*, Ed. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1984, p. 189.

²¹ **Niculescu, Ștefan**, *Reflecții despre muzică*, Ed. Muzicală, Buc., 1980, p. 84.

²² **Idem**, p. 328.

²³ **Idem**, p. 341.

²⁴ **Idem**, p. 343.

²⁵ **Idem**, p. 106.

Forma muzicală este o sinteză a unei anumite structuri tonale, a unei anumite organizări ritmice și a dezvoltării unui anumit material muzical²⁶. Forma muzicală este rezultatul incidenței dintre un sistem intonațional (temperate²⁷ sau non-temperate²⁸) și o categorie sintactică/tip de scriitură (monodie, polifonie, omofonie, heterofonie)²⁹. Forma muzicală este dezvoltarea organică a uneia sau mai multor structuri sintactice, în funcție de limitele unor obiecte sonore³⁰.

„Forma este conținutul expresiv”³¹, „continuitatea”³²; Cage deosebea în mod clar forma de structură, astfel încât putea să considere că „structura este controlată mental, dar forma vrea să fie liberă: ea aparține inimii”³³. „Dificultatea de a stabili forma unei părți constă în identificarea temelor și a relațiilor lor tonale”³⁴. „Logica construcției”³⁵ este cea care guvernează actul arhitectonic sonor. „Relația dintre diferite mișcări ale unei lucrări se realizează nu numai prin unitatea de atmosferă, ci și prin unitatea morfologică”³⁶.

²⁶ *Grove's New Dictionary for Music and Musicians*, art. Sonata Form.

²⁷ Tonal, modal, serial, dodecafonic.

²⁸ Spectral, microtonal.

²⁹ **Teodorescu-Ciocănea, Livia**, *Tratat de forme și analize muzicale*, Ed. Muzicală, Buc., 2005, p. 19.

³⁰ **Niculescu, Ștefan**, *Reflecții despre muzică*, Ed. Muzicală, Buc., 1980, p. 280.

³¹ **Cage, John**, *Silence (lectures and writings)*, Wesleyan University Press, Middletown, Connecticut, 1961, p. 35.

³² **Idem**, p. 62.

³³ **Ibidem**.

³⁴ **Niculescu, Ștefan**, *Reflecții despre muzică*, Ed. Muzicală, Buc., 1980, p. 29.

³⁵ **Idem**, p. 20.

³⁶ **Idem**, p. 62.